

მევენახეობის პრობლემები თელავის მუნიციპალიტეტში

სტატია მომზადებულია რუსთაველის ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტის – “ქართული სოფლის ტრადიციული სამეურნეო კულტურა და მისი განვითარების პერსპექტივები (კახეთის რეგიონის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული გამოკვლევა)” – ფარგლებში

მოკლე შინაარსი

სტატიაში გადმოცემულია თელავის მუნიციპალიტეტში მევენახეობის დარგში არსებული თანამედროვე პრობლემები. თელავის მოსახლეობის დაახლოებით 72% დასაქმებულია სოფლის მეურნეობის დარგში და წარმოდგენილი არიან, როგორც მცირე, ასევე საშუალო საოჯახო მეურნეობებით. ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით, კახელი მევენახეების ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემა მოწვეული მოსავლის გასაღება, ასევე მოძველებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა, გადამამუშავებელი და სასაწყობო (სამაცივრე) ინფრასტრუქტურის სიმცირე, მიწების დანაწევრება და მისი სიშორე, ხშირად დასახლებული ადგილიდან ვენახის დაშორება ათობით კილომეტრით იზომება, თელავში არსებული ვენახების 50-60% საბჭოთა პერიოდშია გაშენებული და ოფიციალური მონაცემებითაც ვაზის ძველ ნარგაობებში დიდია მეჩხერიანობა, რის გამოც დაბალია საჰექტარო მოსავლიანობა, ყურძნის ხარისხი და სხვ.

ზემოგანხილული სიძნელების გამო სულ ახლო წარსულში ადგილი ჰქონდა ვენახის სხვა კულტურებით ჩანაცვლებას, ვენახის გაყიდვას, მოუვლელად დატოვებას. ვენახი კახელი კაცისთვის ყოველთვის ოჯახის ეკონომიკური შემოსავლის ძირითადი წყარო იყო, მაგრამ XX ს-ის 90-იანი წლებიდან საქართველოს სოფელში განვითარებულმა მოვლენებმა ვენახს ფუნქცია დაუკარგა, შემოსავალი არასტაბილური გახადა, ჩასაბარებელი ყურძნის ფასის მუდმივმა ცვლილებებმა, ფასის დავარდნამ უარყოფითი შედეგი გამოიღო და გლეხმაც ვენახზე გული აიყარა.

ბოლო წლებში სახელმწიფოს მიერ მევენახეთა სუბსიდირებამ შედეგი გამოიღო და დაიწვეს ახალი ვენახების გაშენება, აღარ იყიდება ვენახები. როგორც ეთნოგრაფიული, ისე თელავის მუნიციპალიტეტიდან აღებული ოფიციალური მონაცემების მიხედვით 2014 წელს 2013 წელთან შედარებით ვენახების ფართობი 150 ჰექტრით გაიზარდა, უპირატესობა ენიჭება სამრეწველო ჯიშებს, – რქაწითელსა და საფერავს, შედარებით მცირე ფართობზეა გაშენებული კახური

მწვანე. თელავის რაიონში მევენახეობის განთქმული მიკროზონებია სოფლებში წინანდალსა და ნაფარეულში.

სოფლის მეურნეობის დარგში ჩახედული სპეციალისტების აზრით, მევენახეობა-მეღვინეობის დარგში არსებული პრობლემების მოგვარების საუკეთესო გზა იქნება ფერმერთა გაერთიანება კოოპერირების გზით, მაგრამ ეთნოგრაფიული მასალიდან ჩანს, რომ კოოპერატივების მიმართ ხალხს ნაკლები ნდობა აქვს, კოოპერატივის სსენებაზე კოლექტივი ახსენდებათ და არ უნდათ. ცდილობენ თავად გაუმკლავდნენ პრობლემებს. ბოლო დროს კახეთში უკვე გაიზარდა დიდი ვენახების მფლობელ ფერმერთა რაოდენობა.

თელავის მოსახლეობისთვის ძალზე მისაღებია ბოლო დროს გავრცელებული ინფორმაცია, რომლის მიხედვითაც თელავში შეიქმნება „ღვინის სახლი“, სადაც თავად გლეხებს ექნებათ შესაძლებლობა მიიტანონ თავისი ყურძენი და დაწურონ და შემდეგ ღვინოს გაუკეთონ რეალიზაცია. როგორც გადმოგვცემენ, ეს, დაზღვევის სათანადო ამოქმედებასთან ერთად დიდ სტიმულს მისცემს მევენახეობის განვითარებას.

Medea Burduli

PROBLEMS OF VITICULTURE IN TELAVI MUNICIPALITY

Abstract

The article is prepared within the project financed by the Rustaveli Fund -“Traditional farming culture of the Georgian village and the perspectives of its development (historical and ethnographic research of Kakheti region).

The article deals with modern problems in the field of viticulture in Telavi Municipality. About 72% of Telavi residents are employed in agriculture and have small or medium family farms. According to the ethnographical material one of the main problems of winegrowers in Kakheti is selling the harvest, outdated agricultural machinery, food processing and storage (refrigeration) insufficient infrastructure, land fragmentation and its remoteness (vineyards are far from their houses by tens of kilometers). 50-60% of vineyards in Telavi are planted in the Soviet period. According to the official data the spacing in the old vineyards is rather big, it caused low per-hectare yield and low quality of grapes and so on.

Because of the above mentioned difficulties in the recent past, winegrowers either replaced the vineyards with the other crops or sold or abandoned them. Vineyard always was the main source of economic income for the residents in Kakheti. But from the 90s of the XXc. vineyards lost their function because of the events having developed in the villages of Georgia. The income became

unstable. Constant changes of grape prices caused negative results and peasants decided to abandon vineyards. But subsidies allocated by the government in recent years had a result, winegrowers started to grow new vineyards. According to the ethnographical and Telavi Municipality official statistics, in 2014 the vineyard area increased with 150 hectares in comparison with 2013.. Preference is given to industrial breeds- Rkatsitela and Saperavi. Kakhuri Mtsvne is planted relatively on a small area. Grape-growing micro-zones in Telavi district are in the villages: Tsinandali and Napareuli. In the opinion of experts in agriculture, the best way of solving the problems in viticulture is to unite the farmers through cooperatives, but ethnographic materials show that people, remembering old collective farms, show less confidence towards cooperatives. They try to deal with the problems themselves. The number of farmers who own great number of vineyards has greatly increased in Kakheti the last days. The idea of establishing “The Wine House” for Telavi residents gives them the chance to take their grapes there, press them and sell the wine themselves. As they say it will develop viticulture, along with the enactment of appropriate insurance.

საკვანძო სიტყვები: თელავის მუნიციპალიტეტი, წინანდალი, ნაფარეული, რქაწითელი, საფერავი, კახური მწვანე, ფერმერი, მევენახე, ვენახი.

Key words: Telavi Municipality, Tsinandali, Napareuli, Rkatsiteli, Saperavi, Kakhuri Mtsvane, farmer, winegrower, vineyard.

შესავალი. სტატიის შესავალში საუბარია თელავის მუნიციპალიტეტის ფიზიკურ-გეოგრაფიულ მდებარეობასა და გეოკლიმატურ პირობებზე, რაც წარმატებული სოფლის მეურნეობის წინაპირობაა. კერძოდ, თელავის მუნიციპალიტეტში, გეოკლიმატური პირობებისა და გეოგრაფიული მდებარეობის წყალობით, უძველესი დროიდან დღემდე, საქართველოსათვის დამახასიათებელი, ყველა ტრადიციული სამეურნეო კულტურა იყო და მეტ-ნაკლებად დღესაც არის განვითარებული. თელავის რაიონი მიეკუთვნება ზომიერად ნოტიო სუბტროპიკული ჰავის ოლქს, ზომიერად ნოტიო ცხელი ზაფხულითა და ზომიერად ცივი ზამთრით. „ახმეტა-თელავის ქვერაიონი მაღალი თერმული რეჟიმით ხასიათდება. ... ახმეტა-თელავის ქვერაიონის კლიმატური პირობები უადრესად ხელშემწყობია სოფლის მეურნეობის მრავალი კულტურის გავრცელებისათვის, ხელსაყრელ კლიმატურ პირობებთან ერთად ქვერაიონში გავრცელებული ტყის

ყავისფერი, სხვადასხვა სახის ალუვიური, კარბონატული, თიხნარი ნიადაგები დიდი ნაყოფიერებით გამოირჩევა და ინტენსიურად არის ათვისებული“ (უკლება, 1966: 56).

თელავის რაიონის ტერიტორიის ცენტრალური ნაწილი გაშლილია ალაზნის ვაკეზე და შემოზღუდულია სამხრეთ-დასავლეთით გომბორის ქედით, ხოლო ჩრდილო-აღმოსავლეთით, კახეთის კავკასიონით, რაც აღნიშნულ რეგიონს ცივი ქარებისაგან იცავს და აქ ისეთი მიკროკლიმატია შექმნილი, რომელიც ვაზის კულტურისათვის მეტად ხელსაყრელ პირობას წარმოადგენს. თელავში მდებარეობს მევენახეობის უნიკალური ზონები: წინანდალი და ნაფარეული, სადაც დღესაც ტრადიციულად იწარმოება ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინოები.

მეთოდი. სტატიაზე მუშაობისას გამოვიყენეთ სავსე მასალა კაბინეტური დამუშავების ეთნოლოგიურ მეცნიერებაში აპრობირებული მეთოდებით (შედარებით-ისტორიული, ტიპოლოგიური), რამაც საშუალება მოგვცა გამოგვევლინა საკვლევი საკითხის განვითარების დინამიკა.

მსჯელობა. თელავის მოსახლეობის დაახლოებით 72% დასაქმებულია სოფლის მეურნეობის დარგში და წარმოდგენილი არიან, როგორც მცირე, ასევე საშუალო საოჯახო მეურნეობებით. თელავის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის საინფორმაციო სამსახურის მონაცემების მიხედვით კახეთის ვენახების 17% თელავის მუნიციპალიტეტშია (5493 ჰა), რომლის თანახმადაც კახეთის რაიონებს შორის გურჯაანისა და ყვარლის შემდეგ მესამე ადგილი უკავია. ამასთანავე, როგორც მთელ კახეთში, ისე თელავის რაიონშიც შესამჩნევია ახალი ვენახების გაშენების სურვილი.

წინამდებარე სტატიაში ძირითადად შევეხებით მევენახეობის დარგში ბოლო დროს შექმნილ ძირითად პრობლემებს. 2016 წელს თელავის მუნიციპალიტეტში შეკრებილი ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით, კახელი მევენახეების ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემაა მოწვეული მოსავლის გასადგება. ასე, მაგ:

„ეკურძნებს უკვე აღარ იბარებენ ქარხნები და უჭირთ გასადგება. კაპიკებად იბარებენ. გლეხს რაც უჯდება ვენახის მოვლა იმასაც ვეღარ იღებს. 2005 წელს რქაწითელს ღარად, საფერავს ორ ღარად იბარებდნენ. ხალხი ხეხილს ჭრიდა და ვაზს აშენებდა. სულ საფერავის

ვენახები გააშენეს. მერე ლარზე ჩამოვიდა საფურავი, მერე უფრო ნაკლებზე. რქაწითელს ლარად იბარებდნენ, ახლა 40-35 თეთრად“.

ფერმერთა საქმიანობა ისეთი ფაქტორების გამოც ფერხდება, როგორცაა, – მოძველებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა, გადამამუშავებელი და სასაწყობე (სამაცივრე) ინფრასტრუქტურის სიმცირე, მიწების დანაწევრება და მისი სიშორე, ხშირად დასახლებული ადგილიდან ვენახის დაშორება ათობით კილომეტრით იზომება, განათლების დაბალი დონე, თანამედროვე აგროტექნოლოგიების არცოდნა:

„ბალახის შესაწამლი ქიმიკატები რო შემოვიდა არ ვიცოდით მოხმარების წესი, თურმე სანამ კვირტს გამოიტანდა ვენახი, სარეველა ბალახების წამალი მაშინ უნდა დაგვესხა. კვირტი რო გამოვა თურმე კვირტს აფუჭებს, ამიტომ მაშინ სუ გაგვიფუჭდა ვენახები.“

წინანდალში ჩაწერილი მასალის მიხედვით:

„90-იან წლებში როცა ვენახები დარიგდა ძალიან ბევრმა ვერ მიხედა და გაყიდა. მაგალითად ართანაში ჯივიესის კომპანიას იცით რამხელა ზერები აქვთ. ეს ის ნაკვეთებია კოლმეურნეობის დაშლის შემდეგ რომ დარიგდა, ვეღარ დაამუშავეს და გაყიდეს გლეხებმა. ვენახი სადაც ვიყიდე, ტრასიდან 8 კილომეტრია, რატომ გაყიდეს იცით? გვიჭირს ვერ ჩავდივართო, თუ ტრანსპორტი არ გყავს 8 კილომეტრზე წახვიდე, იმუშაო, და მერე უკან წამოხვიდე, ძალიან რთულია“.

იყალთოში ჩაწერილი მასალის მიხედვით მათთვის მიცემული ვენახები კიდევ უფრო შორს იყო:

მე მიწა მომცეს ალავერდთან. თერთმეტი კილომეტრია იქამდე. 32 რიგი ვენახი მქონდა. სამი წელი ზედიზედ სექვეა მოვიდა ვერაფერი ვერ ავიღეთ. ჩემი მეუღლე როცა ცოცხალი მყავდა ეს ვენახი იმდენად დაზიანდა იმ სექტვისგან რომ გავჩეხეთ და მერე მოგვყავდა ხორბალი. აქედან იქამდე იმხელა სასიარულო იყო, რომ ფაქტიურად აღარ ღირდა, მოგებას არ იძლეოდა, ამიტომ მიწა გაყიდე, 1000 ლარი

მოგვცეს ერთ პექტარში. კოლექტივის დრო იმიტომ იყო კარგი რომ ერთად მიდიოდნენ მანქანით, ხალხი მოყავდათ და უკან მოყავდათ..“

ცნობილია, რომ ვენახში ყურძნის დაკრეფამდე სულ საქმეა. რამდენჯერმე უნდა გაფურჩნა, დაკაგება, ძირებს გამოთოხნა, სარეველა ბალახების მოცილება. პატარა ვენახს (25 მესადამდე) ერთი კაცი მოუვლის მაგრამ დიდი ვენახის მოსაგლეღად უკვე მუშის დაქირავებაა საჭირო, რაც ხარჯებს ზრდის. დღეს, როგორც მოხრობელები გადმოგვცემენ, ვენახის მოვლა თანდათანობით უფრო რთულდება და ძვირდება, არადა როგორც ეთნოგრაფიული მასალიდან ჩანს, „ძველი დროის ვენახი განსაკუთრებული მოვლის გარეშეც იძლეოდა მოსავალს. ვენახის მოვლის ეს სიმარტივე რამდენიმე წელიწადში ერთხელ დაბარვასა, ყოველწლივ შეყველვა-შესარვასა და გათიბვაში მდგომარეობდა“ (ბოჭორიშვილი, 1956: 15).

მიუხედავად სხვადასხვა სიძნელეებისა, დღეს ახალგაშენებული ვენახების რაოდენობა თანდათან იზრდება. თელავის მუნიციპალიტეტიდან აღებული ოფიციალური მონაცემების მიხედვით 2014 წელს 2013 წელთან შედარებით ვენახების ფართობი 150 ჰექტრით გაიზარდა, რომელიც ყურძნის ჯიშების მიხედვით ასე ნაწილდება 2013 წელს: რქაწითელი – 3132 ჰა; საფერავი – 1959 ჰა; კახური მწვანე – 29,6 ჰა; ჰიბრიდი – 146 ჰა; სხვა – 79,8 ჰა. 2014 წელს, ერთ წელიწადში ვენახების ზრდა ჰექტრებში ასე გამოისახება: რქაწითელი – 3214 ჰა; საფერავი – 2007 ჰა; კახური მწვანე – 30,6 ჰა; ჰიბრიდი – 146 ჰა; სხვა – 95,8 ჰა. (თვითმმართველი თემი..., 26). აღნიშნული მონაცემები სავსე მასალებითაც დასტურდება, თუ ადრე თელავის სოფლებში მიწა იაფად იყიდებოდა, დღეს აღარ ყიდიან და პირიქით, ზოგი ახერხებს თავად იყიდოს, თუ ასეთი ნაკვეთი გამოჩნდება. სოფელ გულგულის მკვიდრი ბადურ კარჭაული გადმოგვცემს:

„ადრე იყიდებოდა მიწები ჩვენს სოფელში, ეხლა აღარ, ვენახებს აშენებს ხალხი უკვე რაც ეს სამწლიანი პროგრამა (ვაუჩერებს გულისხმობს მ.ბ.) ამუშავდა, გაუადვილდა ხალხს მიწის დამუშავება.“

მსგავსი პროცესები ვითარდება თითქმის ყველა სოფელში, მაგ; სოფელ აკურის ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით:

„ჩვენს სოფელში არიან ოჯახები 5-10-15-20 ჰა და მეტი მიწა რომ აქვთ. ზოგი სახელმწიფოსგან

აქვთ გამოსყიდული იჯარით რომ ჰქონდათ აღებული ის, ზოგი მეზობლებისგან შეიძინეს, ზოგმა გაყიდა მიწა, მე პირადად 10 ჰექტარი მიწა ვიყიდე, მაგრამ მერე გავეყიდე, გაჭირვების გამო. 4 ჰექტარზე მქონდა საფერავი ჩაყრილი, 2004 წელში იმდენად გაფუჭდა საქმე, რომ ყურძენს ფასი დაეკარგა, ბაზარი აღარ იყო, არ იყიდებოდა, მუშის ფულსაც ვერ ვიღებდით, ამიტომ ჯერ გაგჯაგე ვაზი მერე გავეყიდე მიწა. ეხლა მაქვს ცოტა ჩემი სამყოფი“.

მუნიციპალიტეტში მრავალი მცირე, საშუალო და მსხვილი მევენახეა და ძირითადი ფართობები საოჯახო მეურნეობების საკუთრებაშია, აგრეთვე მნიშვნელოვანი წილი უკავია მსხვილი კომერციული ღვინის ქარხნების საკუთრებაში არსებულ ვენახებს, რომელთა ფართობები ყოველწლიურად იზრდება, შედარებით მსხვილი ფართობის მესაკუთრე, რომელიც 1 ჰექტარ ვენახს ფლობს, 605 ფერმერია (თვითმმართველი თემი... 27). როგორც ეთნოგრაფიული მასალიდან ჩანს, დღეს კახეთის სოფლებში კაპიტალისტური მეურნეობისათვის დამახასიათებელი ჩვეულებრივი პროცესი მიმდინარეობს, სოფლის ზოგიერთი მაცხოვრებელი სხვადასხვა მიზეზის გამო ყიდის მიწას, ზოგი კი ყიდულობს.

„მე ვიყიდე ეხლა გაშენებული ვენახი ნახევარი ჰექტარი 10 000 ლარად. წინა ვენახი უფრო იაფად ვიყიდე სამიათას ლარად 50 მეასედი. ეხლა ხალხი ცდილობს მაინც ახალი ვენახის გაშენებას. ძირითადად რქაწითელს აშენებენ. ღირებულება საფერავს აქვს უფრო მაღალი, მაგრამ მოსავლედად უფრო რთულია. წინანდალში მაგალითად 60-40-ზე აქვთ საფერავი და რქაწითელი. საფერავი საკმაოდ ბევრი აქვთ“.

ახალი ვენახების გაშენებაც თითქმის ყველა სოფელში მიმდინარეობს. სოფელ შალაურში –

„ვენახს აშენებენ უფრო ალაზნისპირას. სოფელს ადგილები სოფლის ბოლოში აქვთ. ზოგი სარწყავია, ზოგი ურწყავი. ალაზნის იქით (მარცხენა მხარე მ. ბ.) სარწყავია. ურწყავი ყურძნიდან გამოდის მაღალხარისხოვანი ღვინო.“

*ქვიშიანი ნიადაგიდან საუკეთესო შაქრიანობის
ყურძენი გამოდის“.*

იყალბოში ჩაწერილი მასალის მიხედვითაც ხალხი კვლავ მიუბრუნდა ახალი ვენახების გაშენებას:

*„ისევ შენდება ვენახები. ერთი პერიოდი როცა
აღარ იყო შემოსავლიანი მაშინ აღარ აქცევდა
ხალხი ყურადღებას ვენახებს, ახლა იცით გა-
შენდა პექტრები. მაგრამ რაღა დროს. ის ვენა-
ხები, დაუშუშავებელი რომ რჩებოდათ შეისყი-
დეს ბიზნესმენებმა და ახლა სოფლის ახალ-
გაზრდები მათთან მუშაობენ. ამით არიან ძირი-
თადად დასაქმებულნი.“*

კახური მრავალრიცხოვანი ვაზის ჯიშებიდან დღეს მხოლოდ რამდენიმეა ფართოდ გავრცელებული. ცნობილია, როგორც ივ. ჯავახიშვილი წერს, მისთვის „კახური ყურძნის ჯიშების 69 სახელწოდებიანი სია გადაუციათ (ჯავახიშვილი, 1986: 417). თუმცა „ბუნებრივია ყველას ერთნაირი ეკონომიკური მნიშვნელობა არ ჰქონდა, და დღესაც არა აქვს, სოფლის ეკონომიკურ განვითარებაში. რაც უფრო დიდ მანძილზე და ფართოდ იყო და არის ესა თუ ის ჯიში გავრცელებული საქართველოში, მით უფრო მეტი მნიშვნელობა ჰქონია ქვეყნის მევენახეობა-მეღვინეობისათვის, მით უფრო მაღალი ღირსების მქონე ყოფილა“ (ჯავახიშვილი, 1986: 598). სამრეწველო დანიშნულებამ რქაწითელი და საფერავი გააბატონა ყველგან, მცირე რაოდენობითაა კახური მწვანე და ქისი. აღნიშნული ტენდენცია ახალი არ არის, ქართული (კახური) ვაზის ჯიშების გადაშენებას ხელი შეუწყო ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის დროს სამრეწველო ვაზის ჯიშებზე ორიენტაციის ადებამ. 70-იან წლებში საქართველოში ჩატარებული ღონისძიების შედეგად კიდევ უფრო შემცირდა იმ ჯიშების რაოდენობა, რომლებიც მევენახეებს უნდა გაეშენებინათ. „...ქართული ღვინოების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით რესპუბლიკაში ფართოდ გავრცელებული 50 სამრეწველო ჯიშიდან ამჟამად შერჩეულია ყველაზე უფრო ძვირფასი 16 ჯიშის ვაზი. ეს ჯიშებია: რქაწითელი, ცოლიკაური, ციცკა, საფერავი, მწვანე, ჩინური, ალექსანდროული, ოჯალეში, ჩხავერი, კრახუნა, უსახელაური და სხვ.“ (კახეთელიძე, 1972: 51).

აღნიშნულ პროცესს უფრო დიდი ხნის ისტორია აქვს, როგორც ეთნოლოგი ა. ლეკიაშვილი წერს: „ქართული ვაზის გადაშენებას მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრიდან ღვინის

სასაქონლო პროდუქტად გადაქცევის ინტენსიურმა პროცესმაც შეუწყო ხელი. „ვაჭრულმა ანგარიშმა“ მევენახის თვალში ზოგ ჯიშს ღირსება შემატა, ზოგი კი პირიქით, გააუფასურა. მაღალი ღირსების, მაგრამ მცირემოსავლიანმა ჯიშებმა, აგრეთვე სამაჭრე და საჭმელმა ვაზ-ყურძენმა, უხემოსავლიან საღვინე ჯიშებს დაუთმეს თანდათან ასპარეზი“ (ღეკიაშვილი, 1976. 47).

საინტერესო მასალა აქვს ჩაწერილი თელავის რეგიონში გაგრცელებული ვაზის ჯიშების შესახებ ეთნოლოგ ჯ. რუხაძეს 1954 წელს, სოფელ იყალთოში 112 წლის მთხრობელის, ალექსი სამხარაულისაგან, – „წინათ ღვინის მოსავალი უფრო მეტი იყო ვიდრე პურისა. მწვანე იყო, რქაწითელი, ბუდეშური, ხარი თვალა, მცვივანი, შავი ყურძენი – ჟღირა, ადრეული ყურძენი იყო. საფერავი ორნაირია, პირველი საფერავი და მეორე ჟღირა – ცოტა რიჟა არი“ (რუხაძე, 2015: 154). ი. ნანობაშვილის ცნობით, XX ს-ის 60-იანი წლებისათვის კახეთში (ქიზიყში) ვაზის შემდეგი ჯიშებია დაფიქსირებული: ბეჟანაური, ბუერა, გუდაშური (იგივე ბუდეშური), დათვიყურძენი, დონდლო, თაგვეერი, თითა, თოდანო, კუმში, ლეკური, მცვივანა, მწვანე, მწვანერქაწითელი, მტკნარა, მხარგრძელა, ობაყლური (იგივე ობაყალო), ორჯონიკიძე, ოქროულა, ჟღია, რქაწითელი, საფერავი, საბატონო, სვიმონა, ტყლაპუნა (იგივე ტყაპუნა), ფრანგულა, ქიშშიში, ქიწნურა, შავი-ვაზი, ჩიტისთვალა, ძაღლიარტამა, წვრილი საფერავი, ხარისთვალა და ხიხვი (ნანობაშვილი, 1960: 37-38).

ზოგადად კახეთში „საღვინე ყურძენთა შორის საფერავს, რქაწითელსა და მწვანეს პირველი ადგილი უჭირავს. შავი ფერის ყურძენში საფერავი მეფობს და თეთრ ყურძენში კი რქაწითელი და მწვანე ეცილებიან ერთმანეთს პირველობას. ზოგი მწვანეს ანიჭებს უპირატესობას, მაგრამ ჩანს, რომ რქაწითელს მაინც ვერ უტოლდება. გამძლეობის უნარი და სიცოცხლის ხანგრძლიობა რქაწითელს ყველაზე მეტი გააჩნია“ (ბოტკორიშვილი, 1956: 9).

ჩვენს მიერ ჩაწერილი მასალის მიხედვით კი დღეს კახეთში ვაზის ძირითადი ჯიშებია:

„საფერავი, რქაწითელი, ქისი, მწვანე, ხიხვი, ადესა, სუფრის ჯიშის – მსხვილმარცვალა. ყველაზე მეტი ფართობი რქაწითელს და საფერავს უჭირავს. ქისი საუკეთესო ჯიშია. საქართველოში ორ სოფელში მოდის ქისი, მაღრანში

ვეიდულობ ხოლმე. ძველი ქართული ჯიშია. მადრანში და არგოხშია მარტო. ახმეტის რაიონია. ალვანთან ახლოს არის. მწვანეს დიდი ფართობები არ უჭირავს, შერეულია რქაწითელთან. მწვანეს ხშირად ცალკე წურავენ. უფრო მაღალი ხარისხის ღვინო გამოდის. რქაწითელი უფრო უძლებს უამინდობას, მწვანე უფრო ცოტა მოსავლიანია.“

XX ს-ის შუახანებისთვის კახეთში „სამოცდაათამდე ყურძნის სახეობა დაითვლება. მათ შორის მთავარია საფერავი, რქაწითელი, მწვანე, შავკაპიტო, ჯანაანურა ანუ ხიხვი, მცვივანი, შავყურძენი, ჟღია, თავკვერი, წობენური, ბუდეშური, თითა, კუმსი, ხარისთვალა, უწიპწო ყურძენი, საკმელის ყურძენი...“ (ლეკიაშვილი, 1976. 48).

კახელები თვლიან, რომ კახეთის ენდემური ჯიშია რქაწითელი, რომელიც არის:

„კახელი კაცივით მედგარი, ყინვას უძლებს კარგად, სიცხესაც უძლებს. საფერავი ცოტა რთული მოსავლეელია, მანავის მწვანეს დიდი სიცხის დროს უჭკნება ფოთოლი, ანუ ნაკლებად ამტანია სიცხის. მოვლა იგივე სჭირდება რაც რქაწითელს განსხვავებით საფერავისგან, მაგალითად რქაწითელი რომ მოვწამლე რვაჯერ საფერავს შეიძლება 12-ჯერ უნდა მოწამელა“.

შავ ყურძენთა შორის საფერავი „თავი ყურძენია“, თეთრ ყურძენთა შორის კი რქაწითელი მწვანესთან ერთად ყურძნის საუკეთესო ჯიშია.

„დაჯორფლილი რქაწითელი და ლურჯი საფერავი! ალაზნის ველისა და ცივგომბორის მზვარეების ამ ორმა მკვიდრმა ყველაზე მეტად ასახელა ქართული ღვინოები. რქაწითელი მსოფლიოს თეთრყურძნიანი ვაზების რჩეულს ამშვენებს, საფერავი კი წითელყურძნიან ჯიშებს ეცილება პირველობას“ (ლეკიაშვილი, 1976. 49). ახალი ვენახის გაშენება ძალიან ძვირი ჯდება და როგორც გადმოგვცემენ გლეხს ამის საშუალება ნაკლებად აქვს. მაგრამ მიუხედავად სიძვირისა, მაინც მიმდინარეობს ვენახების გაშენება, რადგან:

„ახალი ვაზის გაშენება პერსპექტიული ვახდა ერთი ჰექტარი ვენახის გაშენება 15 ათას ლარამდე ჯდება, ბუნებრივია გლეხს ამის

საშუალება ნაკლებად აქვს. ვენახს ბავშვივით უნდა მოუარო, ბალახი არ უნდა მიაკარო, გარდა ამისა მოხენა სჭირდება, ყოველ წელს, კულტივაცია სჭირდება, სარი სჭირდება, მავთული, მუშა ხელი, ათასი რალაც სჭირდება. ვაზის ნერვიც საკმაოდ ძვირია ლარნახევარი, ორი ლარი რქაწითელის ნამყენი ღირს. შეიძლება 50 თეთრიანიც იშოვნო მაგრამ არ ვარგა, შეიძლება 100-დან 50-მა არ იხაროს, მირჩევნია 1,50 ან 2 ლარი მივცე და ვიცოდე ორწლიანია და ნამდვილად იხეირებს, და მეორე წელს უკვე ნიშანს მომცემს.“

დღესდღეობით ნამყენის გაკეთება შემოსავლიანი ხელობა გახდა, რადგან ვენახების გაშენება მიმდინარეობს. წინანდალში, კონდოლში სანერგე მეურნეობები აქვთ კერძო პირებს, გლეხებს, რომლებმაც იციან ვაზის ნამყენის გაკეთება. ძირითადად რქაწითელისა და საფერავის ნამყენებს აკეთებენ.

ზემოაღნიშნული სიძნელეების მიუხედავად ზოგიერთ სოფელში (მაგ: ვარდისუბანი) საკმაოდ ბევრი ფერმერია 3-4-5-6 ჰექტარი ვენახის მფლობელი, ზოგს 10 ჰექტარიც აქვს, და კიდევ აშენებს ახალ ვენახს. ერთმა ვარდისუბნელმა ფერმერმა „შარშან 42 ტონა ყურძენი ჩააბარა“–ო, გადმოგვცემენ თანასოფლელები. კოლმეურნეობის დროს სოფელ ვარდისუბანს 500 ჰექტარი მოსავლიანი ვენახი ჰქონია. ბოლო წლებში კი სოფელში ქართული ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების კომპანია „ჯივიესმა“ შეიძინა 104 ჰექტარი მიწა და გააშენა ახალი ვენახი.

სოფელ ვარდისუბანში ვერ დავადასტურეთ ვენახების გაჩეხვის ფაქტი, იუკადრისეს კიდევ:

„სოფელში ვენახების გაჩეხვას ვერ დავარქმევ უფრო ამოვარდნა ხდებოდა მოუვლელობით. გაჩეხვა სხვაა და ამოვარდნა სხვა, როცა რამდენიმე წელიწადი არ გაისხვლება, არ მოიხვენება თვითონვე ნადგურდება. მოსავალს იძლევა უფრო და უფრო ნაკლებს, და ბოლოს სულ ფუჭდება.“

„90-იან წლებში იყო პერიოდი რომ ხეხავდნენ ვენახსო ამბობდნენ, მაგრამ მე ნამდვილად ვიცი თელავში ნაჯახი არ დაუდიათ ვაზისთვის.“

*გაიჩეხა და საზამთრო დაითესა მე ასეთი რამე
არ მახსოვს“ – უარყოფენ ინფორმატორები.*

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თელავში არსებული ვენახების 50-60% საბჭოთა პერიოდშია გაშენებული და ოფიციალური მონაცემებითაც ვახის ძველ ნარგაობებში დიდია მეჩხერიანობა, რის გამოც დაბალია საჰექტარო მოსავლიანობა და ყურძნის ხარისხი (თვითმმართველი თემი... 27-28), მიწების დარიგების დროს ასეთი ვენახები დიდი შენაძენი ვერ იქნებოდა გლეხებისთვის. მიწების დაუქმუშავევლად დატოვებისა და გაყიდვის ერთ-ერთ ძირითად მიზეზად, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, სახელდება სამეურნეო სავარგულების სიშორე სოფლიდან და ტრანსპორტის უქონლობა. ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით თელავის რაიონის ბევრ სოფელს ვენახები ძალიან შორსა აქვთ (8-10-12კმ). მთხრობელები გადმოგვცემენ, რომ საბჭოთა პერიოდში, კოლმეურნეობების დროს გაკეთდა ვენახებამდე მისასვლელი გზები, რომლებიც დღესაც მოქმედებს, მაგრამ დიდი ხანია აღარ შეკეთებულა.

„პირველი რასაც ვერ დავუკარგავთ კომუნისტებს ისაა, რომ ჯერ კიდევ ფუნქციონირებს მაშინ გაკეთებული ვენახებამდე მისასვლელი გზები. ასფალტირებული არ არის, მაგრამ მაინც ვარჯისი გზებია. აი სიშორემ გამოიწვია კიდევ მიწების მიტოვება. სოფლიდან 12 კილომეტრზე გვაქვს სახნავ-სათესი მიწები, ალაზანთან არის სადღაც 150 ჰექტარი, რომელიც განაწილდა მაშინ გლეხებზე. ფიზიკურად ძალიან გაჭირვება იყო, ვერ ჩადიოდნენ დასამუშავევლად და იმ პერიოდისთვის ძირითადი ტრანსპორტი იყო ცხენის ტაჭკა და თუ ვინმეს მანქანა ჰყავდა, ის ადგილები გაიყიდა ყველაზე მეტად“.

ეთნოგრაფიული ლიტერატურიდან ცნობილია, რომ აღმოსავლეთ საქართველოში სამოსახლო ადგილისა და სამეურნეო მიწების ხარისხი განსხვავებული იყო, დასასახლებლად ნაკლებმოსავლიან ადგილებს ირჩევდნენ, ამის გამო სამეურნეო სავარგულები სოფლებიდან საკმაოდ დაშორებულია. ამის ნათელი დასტურია ის, რომ თელავის რ-ში სოფლებთან ახლოს ვენახი ნაკლებ მოსავალს იძლევა. სოფელ ვარდისუბნის მონაცემებით, თუ ყურძნის საჰექტარო მოსავლიანობა სოფლის ვენახების ზოლში არის 14 ტონა, სოფელთან ახლოს, ეხოში

ვისაც აქვს, შეიძლება მოიყვანოს 2 ტონა, საუკეთესო შემთხვევაში – 7 ტონამდე.

„სოფლის მიწები და იქაური მიწები ძალიან განსხვავდება ერთმანეთისგან. ამის გამო მოხდა დასახლება აქ. მწირ მიწიანზე დასახლდნენ და უხვმოსავლიანი ადგილები შემოინახეს სახნავ-სათესად“.

როგორც ეთნოლოგი ლ. ბოჭორიშვილი წერს, კახელმა მევენახემ ისიც კარგად იცოდა, თუ მისი სოფლის რომელი ადგილი რა ღირსების ღვინოს იძლეოდა; კარგი ღვინის მომცემი ვენახები, მეტ-ნაკლები სიკარგით ერთმანეთისაგან განსხვავებული, თითქმის ყველა სოფელში მოიპოვებოდა. ზოგი მათგანის, როგორც, მაგ; ახმეტის რ-ის სოფ. ბითაანის, ყვარლის რ-ის ქინძმარაულისა და სხვა მათი მსგავსი ადგილების სიკეთე კახეთის სხვა სოფლებისთვის კარგად იყო ცნობილი. ზოგიერთის სახელგანთქმულობა კი, როგორც ვიცით, შორეულ მხარეებამდეც იყო მისული (აქ მხედველობაში გვაქვს წინანდლის, ნაფარეულის, მუკუზნისა და კარდენახის მამულები) (ბოჭორიშვილი, 1956: 20). თუმცა ისიც ცნობილია, რომ მევენახეს „7-8 წელიწადში ერთხელ მაინც უნდა შეეტანა ვენახში სასუქი, ზოგი კი, როგორც ეტყობა, ვენახს ყოველწლივ აპატივებდა, „ძველი ვენახები სასუქით იყო განოყიერებული“ – გადმოგვცემენ მთხრობელები. სასუქის დაყრა შემოდგომაზე, ზამთარში და გაზაფხულზეც (კვირტის გამოსვლამდე) ხდებოდა. ზამთარში დაყრილს უპირატესობას ანიჭებდნენ“ (ბოჭორიშვილი, 1956: 13).

ყურძნის ჩაბარების სიძნელე და დაბალი ფასი გლეხების უკმაყოფილებას იწვევს, უჩენს არასტაბილურობის განცდას და ცდილობს გამოსავალი იპოვოს, მაგრამ ჯერჯერობით შედეგი სახარბიელო არ არის:

„სოფელში (ვარდისუბანი) ყურძნის მოსავალი იყო ძალიან კარგი. მაგრამ მოსახლეობა უკმაყოფილო იყო რადგან წინა წელთან შედარებით 20-25 თეთრით ნაკლები მისცეს. 700 ტონამდე აველით წელს ყურძნის მოსავლით, „ჯივიუქის“ მიერ მოწეულ მოსავალთან ერთად. მარტო სოფლის იყო სადღაც 300 ტონამდე. ქვევრის ღვინო სამი წლის აქვს ავერ აქვე მცხოვრებს, უნდა როგორმე ჩამოსხმას მიაღწიოს. ძალიან

უჭიანურდება საქმე. დღევანდელი პირობებით გლეხებს ურჩევნიათ თვითონ დაწურონ და გადაამუშაონ, ტექნოლოგიაც იციან, მიხედვაც და ჭურჭელიც აქვთ, მაგრამ ჭირს მერე მისი რეალიზაცია. ვიცი ოჯახები, რომლებსაც 3-4 ტონა ღვინო აქვთ სახლში. და ვერ გაუყიდია, იმიტომ რომ უძნელდება გასაღების ბაზრის ნახვა“.

ვარდისუბნელებისაგან განსხვავებით რუისპირელები აღიარებენ, რომ ვენახების გაჩეხვას ადგილი ჰქონდა:

„მძიმე პერიოდში გაჩეხეს ვენახი და ატამი ჩაყარეს. ყურძნის ფასი შარშანდელთან შედარებით განახევრდა. პექტარზე ჩვენთან დაახლოებით 15 ტონა ყურძენი მოდის, შეიძლება მეტიც მოვლახვა დამოკიდებული. მიწა სავენახეთ კარგია. რუისპირის მიწები ძალიან კარგი მიწებია. სოფლის პრობლემა სარწყავის უქონლობაა. მიღები ბოლომდე არ ჩადის. ვენახისთვის კარგია თუ მორწყავ. წელს ძალიან გვაღვა იყო თუ არ მოვრწყავდით გახმებოდა ვაზი“.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, თელავის რაიონში ძირითადი მიკროზონებია ნაფარეული და წინანდალი, სადაც ყურძენი უფრო მაღალი ხარისხის მოდის და ღვინოებიც საუკეთესოა. მთხრობელთა გადმოცემით, ყველა სოფელში მისდევენ მევენახეობას, მაგრამ:

„წინანდალი, და ნაფარეული ღვინით არიან განთქმული. მიკროზონაა წინანდალი. სოფელ აკურიდან იწყება თელავის მუნიციპალიტეტი და აკურის შემდეგ რაც სოფლებია ბუშეტი, ვანთა, თვითონ წინანდალი, ნასამხრალი, შალაური ეგენი ყველა მისდევენ მევენახეობას, მაგრამ ყველაზე განთქმული არის წინანდალი, მიკროზონა გახლავთ“.

ცნობილია, რომ წინანდლის ღვინის პოპულარიზაციაში დიდი წვლილი მიუძღვის ალ. ჭავჭავაძეს:

„ალექსანდრემ გააშენა ზერები და ევროპულად ღვინის დაყენებას ჭავჭავაძემ ჩაუყარა

საფუძველი. პარალელურად ჭავჭავაძეებს მამულები ჰქონდათ სანავარდოში, ეხლა სადაც ნაფარეულის სკოლაა ეგ იყო ჩოლოყაშვილების ტერიტორია მერე ჭავჭავაძეებს გადასცეს, მანდ ჰქონდათ სანავარდოს მამულები და იქაც მოკავდათ ყურძენი.

ამასთანავე სოფელ წინანდლის მთელი ვენახები კი არ იგულისხმება მიკროზონაში, არამედ მხოლოდ მისი ნაწილი:

„წინანდლის მიკროზონის ვენახები ზემოთ არის. ვენახები ალექსანდრე ჭავჭავაძეს ჰქონდა სოფლის თავში, მუხიანს ეძახიან. სოფელი ზემოთ იყო გაშენებული, ტრასაზე მოგვიანებით ჩამოვიდნენ, როდესაც რეინიგ ზა გააკეთეს კახეთში აი მაშინ ჩამოსახლდნენ ქვემოთ. ახლა რომელი ვენახიც ვიყიდე ალაზნთან არის. ალაზნთან მიკროზონა არასდროს არ ყოფილა და არც იქნება. ალაზნთან მიწას სავენახედ არ გამოიყენებდნენ, ეგ იყო სათუშო გზა, ალაზნის ჭალები, სადაც ცხვარს გადარეკავდნენ შირაქში, ზამთრის საძოვრებზე. იქ აზამთრებდნენ და ზაფხულში მოყავდათ თუშეთში. ეს გზა აქვს ცხვარს დღესაც. ამიტომ ვენახებს ქვემოთ არ აშენებდნენ. კომუნისტებმა დაიწყეს გვიან ალაზნისპირზე ვენახების გაშენება.“

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, თელავის რაიონში მევენახეობით განთქმული მეორე სოფელია ნაფარეული, ცნობილი ადგილწარმოშობის ღვინის, „ნაფარეულის“ სამშობლო. სოფელში იყო საბჭოთა ხელისუფლების დროს აშენებული დიდი ღვინის ქარხანა, რომელიც დღეს გაჩანაგებულია. სოფელები იმედოვნებენ, რომ მას ოდესმე გაუკეთდება რეაბილიტაცია და ამუშავდება. საუკეთესო ღვინის დაყენების ტრადიცია ნაფარეულში დღესაც გრძელდება. სოფელში ეხლა არის ორი ღვინის ქარხანა. – ე.წ. „ტყუპების საღვინე სახლი“ და შპს „მარანი“, რაც სრულიად აკმაყოფილებს სოფლის დღევანდელ მოთხოვნებს, ყურძნის ჩაბარების პრობლემა სოფელს არა აქვს. მაგრამ აქაც ყურძნის ჩაბარების მცირე საფასური იწვევს წვრილ ფერმერთა უკმაყოფილებას, რადგან ვენახის დამუშავება ყოველწლიურად ძვირდება, ყურძნის ჩაბარების ფასი კი კლებულობს. ნაფარეულში ძირითადად რქაწითელი, მწვანე და

საფერავია გაშენებული. ნაფარეულის ცნობილი ღვინის დასაყენებელი ყურძენი მთელ სოფლის ტერიტორიაზე მოდის, წინანდლისაგან განსხვავებით ზონებად არ არის დაყოფილი. რქაწითელიც და შავიც თანაბარი რაოდენობით არის გაშენებული, საოჯახოდ სუფრის ყურძენიც მოყავთ. სოფლის მაცხოვრებლები თვლიან, რომ თვითონ უნდა მიხედოს ყველამ თავის თავს, მაგრამ მთავრობისაგანაც მოითხოვენ მეტ ყურადღებას ყურძენის გასაღებასა და ფასის გაზრდაში.

„ტყუპების მარანი“ რომ არის აქვე, მაგათ თავიანთი ვენახები აქვთ, ერთს 2 ჰექტარი, მეორესაც 5 ჰექტრამდე, ტყუპი ძმები არიან, აქაურები, ვია და გელა გამტკიცულაშვილები. „ღვინის შპს მარანი“; იავო და ვია ხორუაშვილებისაა, მათ 38 ჰექტრამდე ვენახი აქვთ. სოფელი უხვმიწიანია, და მიწების განაწილების დროს დარჩა სარეზერვო მიწები, რომლებიც სამწუხაროდ გაიყიდა და ეხლა აღარ გვაქვს. უცხოელებზე არა, მიწის მყიდველები საქართველოს მოქალაქეები არიან. საჰექტარო მოსავლიანობა მაღალია 15 ტონა მოდის ერთ ჰექტარზე. სეტყვა იცის ხშირად, ისეთი ადგილებიცაა, სადაც ყოველწლიურად ისეტყვება. მაინც უვლიან, ბოლო დროს აზღვევენ ვენახებს“.

„ტყუპების“ მარნის მფლობელებისაგან ჩაწერილი მასალიდან ჩანს, რომ მათი სურვილია ღვინის ქვევრში დაყენების კახური ტრადიცია ააღორძინონ. მათ შექმნეს საკუთარი მრავალპროფილიანი ფერმერული მეურნეობა და ჩაერთვნენ საოჯახო ტურისტულ ბიზნესში.

„ჩვენი მარანი ცნობილია „ტყუპების“ სახელით, გვარად გამტკიცულაშვილები ვართ. ჩვენ შევძელით ძველი, პაპისეული მარნის აღდგენა. ჩვენი ვენახები გვქონდა დაახლოებით 5 ჰექტარი, ჩვენ გვინდოდა ჩვენი ვენახის ყურძენი კი არ შეგვეტანა ქარხანაში, არამედ ჩვენ თვითონ გადაგვემუშავებინა და ჩვენ თვითონ მიგვეცა სასაქონლო სახე. გვინდოდა მოხვედრილიყო ჩვენი დასახელებით თაროზე როგორც ეს ხდება მსოფლიოს ცივილიზებულ ქვეყნებში. მაგრამ ჩვენ გაგვიძნელებდა ამის გაკეთება, არ

გვეოფნიდა განათლება. ამიტომ 2002 წელს ჩავაბარეთ ჩხარტიშვილის მევენახეობა-მეღვინეობის ინსტიტუტში, ვისწავლეთ სამი წელიწადი, დავამთავრეთ, მივიღეთ განათლება მევენახეობა-მეღვინეობაში. პარალელურ რეჟიმში ჩვენ ვაშენებდით ვენახებს, ვაკეთებდით ღვინოს უკვე 2004 წელს ჩვენ ეს მამაპაპისეული მარანი აღვადგინეთ და უკვე 2005 წელს ჩამოვასხით 2004 წლის ქვევრის ღვინო 5000 ბოთლი და ყველა ბოთლი დავნომრეთ. ეს ის პერიოდია, როდესაც რუსეთის ბაზარი გახსნილია და ყველაფერი გადის რუსეთში. მანამ დაკეტავდნენ. საქართველოს უახლეს ისტორიაში, ქვევრის ღვინო პირველად ჩვენ ჩამოვასხით ბოთლში. სამწუხაროდ იმ 5000 ბოთლიდან მხოლოდ 10 ბოთლია მაქვს შემორჩენილი. შემდგომ გადავწყვიტეთ რომ მხოლოდ ქვევრის ღვინო ჩამოგვესხა. მაგრამ წავაწყდით, წინააღმდეგობას. ჩვენ მამაპაპეულ რამოდენიმე ქვევრში გვიძნელებოდა ღვინის დაყენება“.

ბოლოს მათ მიაგნეს გამოსავალს, გაუქმებული წნორის ღვინის ქარხნიდან გადმოზიდეს ქვევრები და დღეს მათ მარანში 90 ქვევრია სადაც 400 ტონამდე ღვინო ჩადის.

ბუნებრივია, დიდი ვენახის მარტო დამუშავება საკუთარი ძალებით შეუძლებელია აუცილებელია მუშის დაქირავება, რაც ვენახის მოვლის ხარჯებს კიდევ უფრო ზრდის:

„პატარა ვენახი მაქვს 25 მეასედი, მე თვითონ ვამუშავებ, მსიამოვნებს კიდევ, მაგრამ ნახევარ კექტარს ნამდვილად ვერ მოეუფლი, ფიზიკურად შეუძლებელია. მე უკვე გათვლილი მაქვს, რომ ეს მუშამ უნდა გააკეთოს. მუშით დამუშავების შემთხვევაში რეალურად მაინც რჩება მოგება“.

აღნიშნული მევენახე გადმოგვცემს რა ჯდება 25 მეასედი ვენახის მოვლა:

„მე არ მომიწამელია, შევაწამლინე რვაჯერ, ხელით შეწამვლაში ვაძლევი 30 ლარს. 240 ლარი პლიუს ერთი მაგდენი წამალი ვიყიდევ. მარტო შეწამვლა დაახლოებით 500 ლარი დაჯდა. ერთი გაფურჩხნა მე და ჩემმა მეუღლემ

ჩავატარეთ. მეორე გაფურჩქნას ვეღარ ვასწრებდით და ქალები დავიხმარე 50 ლარი გადავუხადე, სადღაც ტრანსპორტირებაც რომ ვიანგარიშო დაახლოებით 600 ლარი დავხარჯე. უხეში დაანგარიშებით 650 ლარი ვიანგარიშით. დავკრიფე ორი ტონა და შვიდასი, ამ ორი ტონა და შვიდასიდან ტონა 450 ჩავაბარე და გადამიხადეს 1200 ლარი პლიუს სახლში დავწურე რვაასი კილო ყურძენი, მივიღე 400 ლიტრი ღვინო. პლიუს 45 ლიტრი არაყი გამოვიდა. 100 ჩურჩხელა გაავლეს და კიდევ ბადავი შევინახე. რა თქმა უნდა ვენახი ეკონომიკურად მომგებიანია“.

მისივე გამოთვლით ვენახის ყველა სამუშაო რომ მუშით გააკეთო ერთი ვაზის მოვლა ჯდება დაახლოებით 35 თეთრი, ამ დროს ერთმა ვაზმა დაახლოებით 3-4 კილოგრამი ყურძენი მაინც უნდა მოისხას.. კარგია, როდესაც ლარი ღირს, მაგრამ ყურძენში 70 თეთრი ცოტა არის.

დიდ ვენახებს კახეთში ყოველთვის მუშით ამუშავებდნენ. ცნობილია, რომ „რევოლუციამდელ კერძო მესაკუთრულ მევენახეობაში ბარვის, თოხნისა და სხვა სამუშაოების შესასრულებლად დიდი ადგილი ჰქონდა დათმობილი დაქირავებული შრომის გამოყენებას. ქალებისა და კაცების დაქირავების ამ წესს მევენახეობაში „დღიური“ ეწოდებოდა (ნანობაშვილი, 1960: 25).

ეთნოგრაფიული მასალიდან ჩანს, რომ მევენახის შემოსავალი მთლიანად ყურძნის ჩასაბარებელ ფასზეა დამოკიდებული და, შესაბამისად, ვენახის ბედიც:

„ერთი პერიოდი საფერავი გააშენეს ხო როგორი მოთხოვნილება იყო, მერე ფასი დაეცა, ვიცი ადამიანები ხუთ ჰექტარზე გააკაფეს და თხილი ჩაყარეს. ეხლა საფერავმა მოიმატა ფასი. ნანობენ, რად გაგაკეთეთ ასეო“.

გლეხები თვლიან და სამართლიანადაც, რომ გრძელვადიან პერსპექტივა შეიძლება გათვალის იმან,

„ვიხსნავ 100 ჰექტარი მიწა აქვს და ყოველ შემთხვევისათვის ერთ 10 ჰექტარს ვაზსაც გააშენებს, იცის რომ ყოველწლიური შემოსავალი სხვა კულტურიდან ექნება. მცირემიწიანი გლეხი ცოტა ცოდოა..“

სოფლის მეურნეობის დარგში ჩახედული სპეციალისტების აზრით, მევენახეობა-მეღვინეობის დარგში არსებული პრობლემების მოგვარების საუკეთესო გზა იქნება ფერმერთა გაერთიანება კოოპერირების გზით, მაგრამ ეთნოგრაფიული მასალიდან ჩანს კოოპერატივების მიმართ ხალხს ნაკლები ნდობა აქვს, ურჩევნია დამოუკიდებლად დაამუშაოს მიწა, თავის საქმე თვითონ მართოს, ვიდრე სხვასთან შეამხანაგდეს. ხალხი კოოპერატივს არ ენდობა, ეშინია, არ უნდათ, კოლექტივის ანალიოგი ჰგონიათ, როგორც სოფლის ადგილობრივი მმართველობის წარმომადგენლები გადმოგვცემენ, მათ უჭირთ ხალხის დარწმუნება კოოპერირების უპირატესობაში:

„აი მაგალითად ვენახის კოოპერატივი რომ ჩამოყალიბდეს, პირდაპირ ღვინის ქარხანა უდებს ხელშეკრულებას, კოოპერატივი 30 ტონას მოიყვანს თუ 50 უპრობლემოდ ჩააბარებს ყურძენს. გრანტებს იძლევიან, იაფიან სესხს იძლევიან, გადასახადიდან განთავისუფლებული არიან, მერე შეუძლიათ რამდენიმე კოოპერატივი გაერთიანდეს ერთად და შექმნან საწარმო. სახელმწიფოს სარგებელი იქნება ის რომ სოფლის მეურნეობა განვითარდება, სხვა სარგებელს სახელმწიფო ვერ მიიღებს.“

ეთნოგრაფიული მასალის ანალიზიდან ჩანს, რომ გლეხებისათვის ყურძნის მისაღებ ფასში ჩაბარებას რამდენიმე მიზეზი უშლის ხელს: ღვინის ქარხნების სიმცირე; ღვინის კომპანიები თავად ფლობენ უკვე ვენახის დიდ ფართობებს; ღვინის გასაღების საკმარისი ბაზრის არქონა და სხვ.

„გასულ წელს ხალხი უფრო შეშინდა და შეშფოთდა ყურძენთან დაკავშირებით. ქარხნებმა თუ შარშანწინ საფერავში მისცეს ორ ლარამდე, რქაწითელი ლარამდე, შარშან უკვე ნაკლები შესთავაზეს. იმიტომ რომ მეღვინეები ამბობენ, „ჩვენ ჩვენი საკუთარი ვენახები იმდენი გვაქვს, რომ ჩვენს მოთხოვნილებას აკმაყოფილებს“-ო“.

გამოდის, რომ თითქოს სახელმწიფო აიძულებს ღვინის ქარხნებს, რომ გლეხისგან ჩაიბაროს ყურძენი. გლეხები ფიქრობენ, რომ აღნიშნული სიტუაცია (სუბსიდირება მ. ბ.) უსას-

რულოდ ვერ გავრძელებოდა, არასტაბილურობის განცდა აიძულებს მათ გაყიდონ ვენახები, იმდენს იტოვებენ რომ პირადი მოხმარებისათვის ეყოთ. ბუნებრივია, ჩნდება კითხვა, თავად გლეხებს შეუძლიათ თუ არა თავიანთი მოწვეული მოსავლის სახელმწიფოს გარეშე რეალიზაცია? მოპოვებული ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით ჯერ-ჯერობით ამის პერსპექტივა არ ჩანს, რადგან პროდუქციის გასაღების ბაზარი ქვეყნის გარეთ არის საძიებელი. ამიტომ ურჩევნიათ ყურძენი მამაკაპურად დაწურონ, ქვევრში შეინახონ ღვინო და თუ კლიენტი მივა, გაყიდიან. თელავის მოსახლეობისთვის ძალზე მისაღებია ბოლო დროს გავრცელებული ინფორმაცია, რომლის მიხედვითაც თელავში შეიქმნება „ღვინის სახლი“, სადაც თავად გლეხებს ექნებათ შესაძლებლობა მიიტანონ თავისი ყურძენი, დაწურონ და შემდეგ ღვინოს გაუკეთონ რეალიზაცია. როგორც გადმოგვცემენ, ეს დიდი სტიმულს მისცემს მევენახეობის განვითარებას, დაზღვევის სათანადო ამოქმედებასთან ერთად.

დასკვნა. თელავის მუნიციპალიტეტში შეკრებილმა ეთნოგრაფიული მასალის ანალიზმა მევენახეობის დარგში არსებული შემდეგი პრობლემები გამოკვეთა:

1. მიწის რეფორმის შედეგად გლეხებისათვის დარიგებული ვენახები სოფლებიდან დიდი მანძილით არის დაცილებული, უტრანსპორტობის გამო კი ვერ ახერხებდნენ მათ დროულ დამუშავებას, დიდი იყო ნარგაობების მეჩხერიანობა რაც მოსავლის ხარისხსა და რაოდენობაზე აისახებოდა, შემოსავალი ვერ ანაზღაურებდა გაწეულ ხარჯებს, ამიტომ გლეხების ნაწილმა ვენახები გაყიდა;

2. ვენახების გაყიდვის ერთ-ერთი მიზეზი იყო აგრეთვე მოწვეული მოსავლის გასაყიდი ბაზრის დაკარგვა;

3. დღეს თელავის მუნიციპალიტეტში მიმდინარეობს ახალი ვენახების გაშენება, მაგრამ ძალიან ძვირი ჯდება, – ვენახის გაშენების სრული ხარჯი შეადგენ 15000 ლარს, – რაც მცირემიწიანი გლეხებისთვის შეუძლებელია, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ კახეთში უკვე გამოიკვეთა კატეგორია ფერმერებისა, ვინც დიდ ფართობზე (2-3-5-10) ჰექტარზე აშენებს ვენახს.

4. მევენახეობის დარგში არსებული პრობლემებიდან დღეს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია მევენახე ფერმერების ცოდნის დონის ამაღლება, ვაზის მოვლის ტრადიციულ მეთოდთან ერთად თანამედროვე ტექნოლოგიების ათვისება და ბიზნესის წარმართვისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების შექმნა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბოჭორიშვილი, 1956 – ბოჭორიშვილი ლ., მევენახეობა კახეთში, მსე, VIII, 1956.

ბურდული, 2016 – ბურდული მ., 2016 წლის თელავის მუნიციპალიტეტში ეთნოგრაფიული მივლინების მასალები (ინახება ავტორთან).

ბოჭორიშვილი, 1956 – ბოჭორიშვილი ლ., ვენახის მოშენების ხალხური წესები კახეთში, მსე, VIII, 1956.

კახეთელიძე, 1972 – კახეთელიძე მ., ხასია ბ., საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობა და მისი განვითარების პერსპექტივები, თბ., 1972.

ლეკიაშვილი, 1976 – ლეკიაშვილი ა., შენ ხარ ვენახი, თბ., 1976.

ნანობაშვილი, 1960 – ი.ნანობაშვილი, ვაზის ძველი კულტურა ქიზიყში (ეთნოგრაფიული მონაცემების მიხედვით), თბ., 1960.

უკლება, 1966 – უკლება დ., ალაზნის ველი, შიგნი-კახეთი, გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო, თბ., 1966.

ჯავახიშვილი, 1986 – ჯავახიშვილი ივ., თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. V, საქართველოს ეკონომიკური ისტორია, წიგნი მეორე, 1986.

ცოცხალი ისტორიები, ჯულიეტა რუხაძის ეთნოგრაფიული ჩანაწერები, საქართველოს ეთნოგრაფიული მემკვიდრეობის დაცვის ფონდი: ქართველი ხალხის ტრადიციული კულტურა, კახეთი I. სამშენებლო კულტურა, 2015.

თვითმმართველი თემი – თელავის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის განვითარების პერსპექტივები (თელავის მუნიციპალიტეტის სოფლის მეურნეობის განყოფილების საინფორმაციო სამსახურის მასალები).